

PREVODI

Ernst Saxer

BULLINGER, CALVIN IN CONSENSUS TIGURINUS

Uvod

Dvajsetega maja 1549 sta Calvin in Bullinger v Zürichu dosegla »obojestransko soglasje v zadevi zakramenta«, *Consensio mutua in re sacramentaria*; v 19. stoletju so ga začeli na kratko označevati kot *Consensus Tigurinus*, »Züriško soglasje« (sporazum). Šlo je predvsem za poenotenje v razumevanju obhajila (*Abendmahl*), ki je bilo med glavnimi spornimi vprašanji v razhajanju različnih reformatorskih smeri. *Consensus* je bil natisnjen v Zürichu in Ženevi leta 1551 v latinščini in nemščini oziroma francoščini. Z njim je bil storjen prvi korak k oblikovanju reformirane veroizpovedi, ki je presegla meje med züriško in ženevsko reformacijo; seveda pa je bila tudi odločilen korak k ločitvi od nastajajoče luteranske Cerkve. Zasluga za poenotenje gre predvsem Calvinu, njegovi pobudi in vztrajnemu prizadevanju za sporazum.

Izhodiščna situacija

Po verskih pogovorih v Marburgu leta 1529 so züriški teologi predvsem poizkušali odbraniti razmejitev, na kateri so takrat vztrajali: vsebina zakramenta je »duhovno použivanje Kristusovega telesa« in s tem sprejemanje njegovih odrešilnih dobrin v zaupanju v Kristusa, ne pa kakršna koli Kristusova telesna navzočnost in s tem tudi »objektiviteta« podelitve zakramenta kot zaklada in podaritve zveličanja (kot formulira Luther v *Velikem katekizmu*). Ozadje züriškega pogleda je bilo jasneje opisano v *Prvi helvetski veroizpovedi* iz leta 1536: zunanjemu izvajanju zakramentov naj se ne pripíše ničesar, kar se sme pripisati samo delovanju Svetega Duha. Posledično se je tako večala distanca do Luthra in oddaljevalo poenotenje z njim.

ERNST SAXER

Calvin je v vprašanju obhajila že na začetku zavzemal sredinsko pozicijo. Govoril je o duhovni povezanosti s Kristusom, toda tudi o realnem daru, ki ga prinaša obhajilo, namreč »udeleženos na resnični substanci Kristusovega telesa in krvi« (tako v *Malem traktatu o obhajilu* 1541). To je za Calvina kot za Luthra pomenilo, da daje Kristus s podobama kruha in vina v obhajilu tudi stvar samo: da Kristusa popolnoma sprejmemo šele z obhajilom (tako v *Ženevskem katekizmu*, vprašanje 346, 353).

Predzgodovina

Leta 1544 je Luther spet ostro napadel Švicarje zaradi njihovega nauka o obhajilu/Gospodovi večerji. Calvin si je zaman prizadeval, da bi züriške odvrnil od obnove polemike. Leta 1545 so odgovorili Luthru v *Züriški veroizpovedi*. S tem je postala sprava med reformatorskimi Cerkvami in morda celo z rimsko Cerkvijo – eden od Calvinovih ciljev po letu 1540 – tako rekoč nemogoča. Calvin je zato poskušal doseči vsaj poenotenje s švicarskimi reformiranimi Cerkvami. To mu je bilo še posebej pomembno tudi zato, ker so ga te sumile, da uveljavlja luteranske tendence. Veljal je za Bucerjevega prijatelja. Temu pa niso zaupali, saj si je prizadeval, da bi Švicarje pridobil za luteranske veroizpovedi. Svoje so prispevale tudi napetosti med Ženevo in Bernom, kjer je Calvin upal na pomoč iz Züricha. In ne nazadnje – morda najpomembnejše – je tu Calvinovo prizadevanje, da bi pridobil podporo Züricha in Berna za preganjane francoske hugenote.

Na drugi strani je upal na skupen nastop švicarskih Cerkva z Ženevo vred tudi Bullinger, ki ga je skrbelo dogajanje v nemškem cesarstvu, poraz protestantov v šmalkaldski vojni in *interim* iz leta 1548, ki je le začasno dopuščal poroke duhovnikov in obhajilo pod obema podobama tudi za laike.

Prvi stiki so razočarali. Pri svojem obisku v Zürichu leta 1547 je dobil Calvin od Bullingerja rokopis o vprašanju zakramenta obhajila. Calvin ga je kritiziral, da zanika, da se pri obhajilu nudi Kristusovo telo: zakramenti za Calvina niso prazni simboli, temveč po njih deluje Bog. To ne povsem ustrezno formulacijo različnih pojmovanj je Bullinger v pismu Calvinu ostro zavrnil. Calvinov obisk leta 1548

PREVODI

v Zürichu tudi ni privedel do plodnega dialoga. Zdelo se je, da so razlike in nasprotja tako leta 1547 le še okrepljena.

V pismu 26. junija 1548 pa je poizkušal Calvin razložiti svoje teze v smislu züriške teologije. Za Calvina so bili zakramenti »orodje« (organa) Božje milosti in obhajilo nudenje Kristusovega telesa in krvi. To vsekakor ni bilo v skladu s züriškim pojmovanjem. Toda tudi po Calvinu se Božja milost ne veže na zakramente, Božje delovanje se ne prenaša nanje, nikakršnega delovanja in učinkovanja zakramenta ni, ki bi bilo neodvisno od vere. V svojem odgovoru Calvinu zdaj Bullinger kritizira pojem zakramenta kot »orodja milosti«, saj naj bi bila s tem podelitev milosti vendarle vezana na prejem zakramenta. Calvin je odgovoril januarja 1549 in upošteval Bullingerjevo kritiko, ko je dopustil, da Sveti Duh sicer deluje z obhajilom, toda njegovo delovanje ni nujno vezano na čas prejetja zakramenta. Bullingerjev odgovor marca 1549 izraža veliko olajšanje in veselje, saj da je zdaj sporazum mogoč in v tem smislu akceptira formulacijo o zakramentih kot orodjih Svetega Duha.

Sprejem

Calvin je za neko sinodo v Bernu let 1548 pripravil veroizpoved ženevskih teologov z 20 členi o zakramentih. V Bernu je bilo razumevanje obhajila prav tako predmet sporov in prevladoval je odklonilen odnos do Calvina. Sedemnajst od teh členov se tako dobesedno ujema s kasnejšim *Züriškim soglasjem*, da lahko sklepamo, kako je v glavni zadevi to soglasje formuliral Calvin; verjetno je razširjeno in popravljeno verzijo te veroizpovedi prinesel s seboj v Zürich. Bullinger mu je pisal, da zdaj osebno srečanje ni več nujno, toda še pred prejemom tega pisma je Calvin s Farelom maja 1549 že odpotoval v Zürich. Tu so v dveh urah uredili in potrdili besedilo soglasja v 26 členih. Pri tem so »v že obstoječo predlogo vključili člene 1–4, 6, 9 in 22 in jo za dva člena skrajšali«. Ob tem so se v teh dneh »izčrpno pogovorili o skupni politiki švicarske zveze nasproti Franciji«. (Busch, 5.)

Vsebina

Consensus v členih 1–6 opisuje temeljne zadeve: odrešenje nam je dano po Kristusu in izpričano je s pridigo in zakramenti. »Zato

moramo postati eno z njim in se vkoreniniti v njegovo telo« (člen 5). Jedro je v členu 7, ki govori o smotru zakramenta. Najprej s zwinglijevskimi formulacijami: zakramenti so »znaki in označevalci krščanskega verovanja in krščanske skupnosti [...] spodbuda za našo zahvalo [...] in dolžnosti«. Calvinov interes je upoštevan s poudarjanjem formulacije, da »nam Bog z zakramenti izpričuje [*bezeugt*], ponavzročuje [*vergegenwärtigt*] in potrjuje [*besiegelt*] svojo milost«. Z uporabo pojma pečata/potrdila v členu 7 in 8 je ohranjen ostanek Calvinovega pojmovanja objektivitete zakramentalnega daru; prav tako z oznako kruha kot »zastave [zastavljenega predmeta] za našo skupnost s Kristusom« (člen 26). Člena 8 in 9 obravnavata razlikovanje med znakom in stvarjo ter duhovno sprejemanje Kristusovega odrešilnega daru. Člen 10 razlaga, da z zakramenti povezana Kristusova obljuba vodi k veri in k učinkovanju zakramentov – in prav to je temeljno skupno reformatorsko spoznanje in prepričanje! Členi 11–15 zagotavljajo, da zakramenti sami po sebi nimajo učinka in spomnijo na 1 Kor 3,7, kjer je rečeno, da ljudje sadijo in zalivajo, a rasti da le Bog. Člen 15 tako zameji domet govora o zakramentu kot pečatu in hranilu vere v tem smislu, da je le Bog avtor (*Urheber*) in le Sveti Duh dejanski pečat. Člen 16 vztraja, da so odrešenjskega daru deležni le izvoljeni in po členu 18 le verujoči. Zakramenti ne podeljujejo milosti – s tem nasprotuje 17 člen rimskokatoliškemu nauku. Člen 19 ugotavlja, da so verujoči v skupnosti s Kristusom tudi pred sprejetjem zakramenta in brez njegovega sprejetja – neodločeno ostaja, ali za neverujočega sprejetje zakramenta nima nobenega učinka in mu je celo v škodo. Člen 20 zagotavlja, da korist zakramenta ni vezana na trenutek/čas njegovega prejetja. Členi 21–26 zavračajo napačna pojmovanja: člen 21 predstavo o Kristusovi telesni, prostorski navzočnosti; člen 22 dobesedno razlago Gospodovih besed »to je moje telo«; člen 23 kakršnokoli pomešanje substance Jezusovega telesa in krvi z našim telesom in krvjo; člen 24 zavrača nauk o transsubstanciaciji in vse druge načine povezanosti Kristusa s kruhom (proti Luthru); člen 25 in 26 govorita o prostorski omejenosti Jezusovega telesa v nebesih in zavračata čaščenje Kristusa v kruhu, hostiji.

PREVODI

Objava in vpliv

Besedilo ni bilo takoj objavljeno, temveč je krožilo v prepisih, da bi doseglo privolitev tudi v drugih švicarskih Cerkvah. V Bernu in Baslu so bili najprej zadržani, ker niso sodelovali pri dogovarjanju. Soglasje je doživelo pritrjevanje iz vse Evrope, tudi od Bucerja in celo Melanchthona. Natisnjeno je bilo februarja 1551 v Zürichu in aprila istega leta v Ženevi, najprej v latinščini. Calvin ga je pospremil z uvodom, iz Zürichu pa je prišla sklepna beseda. V njej so – tipično za züriško teologijo – zagotavljali, da so vedno odprti za boljšo razlago zakramentov in da od nikogar ne pričakujejo, da bi moral podpisati prav predloženo besedilo sporazuma! V istem letu je izšla v Zürichu že nemška in v Ženevi francoska verzija.

Calvin je še vedno upal, da bo *Consensus* prispeval k širšemu poenotenju reformatorskih Cerkva. Toda luteranska stran je njega in vse reformirane Švicarje ostro napadla. Joachim Westphal iz Hamburga je v »grozečem« poenotenju reformiranih videl nevarnost za pravo, to je pristno lutrovsko reformacijo. Calvin najprej ni hotel nadaljevati polemike; toda Bullinger ga je k temu spodbudil in tudi sam je bil razočaran nad luteransko reakcijo, nasproti kateri je molčal tudi Melanchthon. Tako je Calvin v dogovoru z Bullingerjem napisal obsežen zagovor *Defensio sanae et orthodoxae doctrinae de sacramentis*, ki mu je bilo priloženo besedilo *Soglasja*. Leta 1555 je zagovor izšel s pristankom vseh reformiranih švicarskih Cerkva. Spori so se vlekli še dolga leta. *Soglasje* je »faktično postalo povod za veliko znotraj-evangeljsko nesoglasje v protestantizmu [...] za njegovo razcepljenje na luteransko in reformirano veroizpoved« (Busch 9).

Počastitev

Consensus je dokument ekumenskega prizadevanja in iskanja dveh reformatorjev. Skupna podlaga je bila Calvinova predloga, v kateri pa je Calvin v marsičem že upošteval Bullingerjeve ugovore iz prejšnjih razprav. Odpovedal se je predvsem eni ključni točki: uporabi pojma *substantia sacramenti* kot oznake za dejansko navzočnost Kristusa v zakramentu. Kljub temu se je pred Bucerjem lahko zagovarjal, da je uveljavil glavne točke svojega razumevanja zakramenta obhajila: zakramenti kot zastavni predmeti Božje milosti, s katerimi Bog deluje

ERNST SAXER

na nas in v katerih mi najdemo Kristusa z vsemi njegovimi darovi. Tu lahko vidimo, da je Bullinger prišel naproti Calvinovemu vidiku in prizadevanju.

V modernem žargonu lahko kljub zadržkom govorimo o sporazumu *Consensus Tigurinus* kot o *win-win* razmerju. Calvin je dobil v Zürichu odločilno oporo za svojo ženevsko Cerkev in podporo hugenotom. Bullinger je lahko računal na povezanost s Calvinom pri svojih nadaljnjih ekumenskih prizadevanjih znotraj protestantizma. Bilo bi pretirano, če bi *Züriško soglasje* slavili kot »rešitev enotnosti reformiranega protestantizma«. Bilo pa je vsekakor signal z velikanjskim odmevom k prebujanju močnejšega občutka povezanosti različnih reformiranih tokov.

VIR

Der Consensus Tigurinus (1549), nemški uvod in prevod Eberharda Buscha, v : *Calvin Studienausgabe*, Bd. 4: Reformatorische Klärungen, Neukirchen-Vluyn 2002, 1–27.

LITERATURA

Ulrich Gäbler, *Das Zustandekommen des Consensus Tigurinus im Jahre 1549*, v: *Theologische Literaturzeitung* 104, 1979, 322–331.

Wulfert de Greef, *The Writings of John Calvin. An Introductory Guide*, Grand Rapids 1993, posebej: *Agreement with Bullinger and Zuerich* (184–190) in *Debate with the Lutherans Westphal and Heshusius about Consensus Tigurinus* (190–193).

Gotfried W. Locher, *Streit unter Gästen. Die Lehre aus der Abendmahlsdebatte der Reformatoren für das Verständnis und Feier des Abendmahls heute*, *Theologische Studien* 110, Zürich 1972.

Gotfried W. Locher, *Die Zwinglische Reformation im Rahmen der europäischen Kirchengeschichte*, Göttingen – Zürich 1979.

Fritz Blanke und Immanuel Leuschner, *Heinrich Bullinger. Vater der reformierten Kirche*, Zürich 1990.

Prevedel Marko Kerševan